

Preventive social and cultural components of committing green crimes (case study: Kashan city)

Zahra Nouri

PhD. student of social issues of Iran, Kashan University, Kashan, Iran.
nouri.z@grad.kashanu.ac.ir

Mohsen Niazi

Faculty member of Social Sciences, Kashan University, Kashan, Iran
(Corresponding author).
niazim@kashanu.ac.ir

Abstract

The environment and necessity of preserving it, is important and vital issues of the present era. It is one of the dimensions of achieving sustainable development. Then, the lack of human life and societies without having a healthy environment is obvious to everybody. The aim of present study is to identify and investigate the social and cultural factors of committing environmental crimes of Kashani citizens by mixed method (qualitative-quantitative). In the qualitative section by using semi-structured interview method, theme analysis and MAXQDA software, social and cultural factors related to green crimes were identified. Then, in the quantitative part, the existence, direction and coefficient rate of independent variables with dependent variable were evaluated using survey method and questionnaire. The minimum number of samples was estimated to be 358 according to Cochran formula. However, at the discretion of the supervisor, the samples were upgraded to 481 people. After collecting data, they were analyzed by SPSS 22 software. The results of correlation tests indicate that the variables of citizenship culture, environmental awareness, religiosity and national identity are related to committing environmental crimes. Moreover, the results of regression analyses shows that all the independent variables have the significant and reverse influence on green crimes. Thus, by promoting the culture of citizenship, environmental awareness, religiosity and national identity, committing environmental crimes will reduce. Therefore, citizenship and environmental education to public and getting familiar with Islamic and Iranian identity is suggested in order to prevent environmental crimes.

Keywords: Environmental crimes, national identity, environmental awareness, citizenship culture, religiosity.

مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی پیشگیرانه از ارتکاب به جرایم سبز (مطالعه موردی: شهر کاشان)

زهرا نوری

دانشجوی دکتری بررسی مسائل اجتماعی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

nouri.z@grad.kashanu.ac.ir

محسن نیازی

عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران (نویسنده مسئول).

niazim@kashanu.ac.ir

چکیده

محیط زیست و لزوم حفاظت از آن از موضوع‌های مهم و حیاتی عصر حاضر به‌شمار آمده و یکی از ابعاد دستیابی به توسعه پایدار است. آنچه بر همگان روشن است، فقدان حیات جماع بشری بدون برخورداری از محیط زیست سالم است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی شهروندان کاشانی با روش آمیخته (کیفی-کمی) انجام شده است. در بخش کیفی با استفاده از روش مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته، تحلیل تم و با کمک نرم‌افزار MAXQDA، عوامل اجتماعی و فرهنگی مرتبط بر جرایم سبز شناسایی شدند، سپس در بخش کمی، وجود، جهت و میزان رابطه عوامل مستقل بر متغیر وابسته با استفاده از روش پیمایش و ابزار پرسشنامه بررسی شدند. حداقل تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۸ نفر برآورد شد که با صلاح‌دید استاد راهنما به ۴۸۱ نمونه ارتقا یافت. داده‌ها، پس از جمع‌آوری به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای، توسط نرم‌افزار SPSS 22 تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاصل از آزمون همبستگی بیانگر آن است که متغیرهای فرهنگ شهروندی، آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و هویت ملی با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی رابطه دارند. علاوه بر این، نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون حاکی از تأثیر معنادار و معکوس متغیرهای مستقل بر جرایم سبز است. در نتیجه، با ارتقای فرهنگ شهروندی، آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و هویت ملی، ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی کاهش می‌یابد؛ بنابراین، آموزش‌های شهروندی و محیط‌زیست به عموم مردم و آشنایی بیشتر با هویت اسلامی و ایرانی به‌منظور پیشگیری از ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: جرایم محیط‌زیستی، هویت ملی، آگاهی محیط‌زیستی، فرهنگ شهروندی، دینداری.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۳۰ تاریخ بازبینی: ۱۴۰۱/۰۹/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۹

فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ۱۲، شماره ۲، پیاپی ۴۷، تابستان ۱۴۰۲، صص ۳۷۲-۳۹۸

مقدمه و بیان مسئله

بشر از ابتدای حضور خود بر روی کره خاکی، محیط زیست طبیعی را با مخاطره‌هایی جدی روبه‌رو ساخته است. تهیه خوراک و پوشاک از طریق شکار حیوانات و بهره‌برداری بیش از اندازه از منابع طبیعی صرفاً چند مورد از آسیب‌های بشر اولیه به محیط زیست است. این‌گونه به‌نظر می‌رسید که با پیشرفت جهان و برخورداری از فناوری‌های عصر حاضر، بشر آسایش بیشتری را برای خود فراهم آورده و قادر باشد از امکانات موجود به نحو مطلوب‌تری بهره‌برداری کند؛ اما با نگاهی اجمالی به وضعیت کنونی محیط زیست، این ادعا زیر سؤال رفته است. در عصر حاضر با گسترش شهرنشینی و معضل‌های ناشی از آن از قبیل مصرف‌گرایی (Lynch, 2019, p. 51) بشر نه‌تنها نتوانسته مشکلات پیشین در ارتباط با محیط زیست را رفع کند، بلکه با چالش‌های جدیدی از قبیل بحران انرژی، اتلاف و تخریب منابع طبیعی و افزایش پسماندهای خانگی و صنعتی نیز روبه‌رو شده است (فیروزجاییان گلوگاه و شفیعی، ۱۳۹۶، ص. ۲۱؛ بنی‌فاطمه و حسین‌نژاد، ۱۳۹۱، ص. ۴۰). انسان‌ها هر روز در قالب کنش‌های فردی و نیز اجتماعی و همچنین ساختاریافته، آگاهانه و یا از سر بی‌اطلاعی زمین را در معرض خطرهای جدی قرار می‌دهند. در بعضی مواقع کنشگران به آسیب‌زا بودن فعل خود در برابر محیط زیست آگاه هستند و با علم به این موضوع به کنش‌های خود ادامه می‌دهند؛ اما ناآگاهی کنشگران نسبت به محیط زیست و اعمالی که مستقیم و غیرمستقیم به محیط زیست آسیب وارد می‌کند، موضوعی جدی به‌شمار می‌روند. در نتیجه، در قوانین و مقررات ایران و سایر کشورها جرایمی به‌عنوان جرایم زیست‌محیطی وضع شده‌اند که در صورت محرز شدن جرم، فرد خطاکار، مجرم شناخته‌شده و مورد کیفر قرار می‌گیرد؛ اما برخی از مسائل زیست‌محیطی با رویکرد تخریب، به دلیل فقدان دانش کنشگر و یا کنشگران و نیز حقوق‌دانان از آسیب‌زا بودن مسئله، برای خاک، آب، هوا، حیوانات و گیاهان و به‌طور کلی محیط زیست، جرم‌انگاری نشده و در دسته جرایم فرمول‌بندی نمی‌شوند.

در پژوهش حاضر، آسیب‌های وارده به محیط زیست در قالب جرایم محیط‌زیستی و جرم‌شناسی سبز مورد توجه قرار می‌گیرند. جرایم سبز به این دلیل

که آسیب، فقدان و خشونت زیادی به بار می‌آورند یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های جامعه مدرن به‌شمار می‌روند (Stretesky & Lynch, 2014, p. 7). جرایم سبز شامل سوءاستفاده و بهره‌کشی از سیستم‌های اکولوژیکی از قبیل زندگی حیوانات، بی‌توجهی سازمان‌یافته به آسیب‌های وارده به زمین، هوا و آب، بهره‌برداری از کسب‌وکارهایی که به نسل‌های آینده آسیب می‌رسانند، عملیات نظامی در جنگ که به تنوع محیط زیست و حیوانات خدشه وارد می‌کند، چالش‌های جدید با معاهده‌های بین‌المللی و بروز سرقت زیستی، بازارهای غیرقانونی مواد هسته‌ای، و انحصار منابع طبیعی که منجر به طبقه‌بندی منابع فقیر و غنی و تضاد میان این دو می‌شود و همچنین هر گونه آسیب، جرم و غیره می‌شود. علاوه بر این جرایم سبز شامل کنش‌هایی فردی مانند بدرفتاری با حیوانات در سازمان‌ها، صنایع، کشاورزی، کشتارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها و نیز جرایمی که به شکلی غیرمستقیم در ورزش، دانشگاه‌ها، مدارس، باغ‌وحش‌ها، آکواریوم‌ها و سیرک‌ها علیه حیوانات انجام می‌گیرند نیز می‌شوند (Beirne & South, 2013, xiv).

با به‌صدا درآمدن زنگ خطر آسیب‌های زیست‌محیطی در جهان و طی چند سال اخیر، ایران نیز از تبعات آسیب‌های مذکور در امان نبوده و با مشکلاتی روبه‌رو شده است. در این میان شهر کاشان به‌مثابه یکی از مقاصد گردشگری از منظر بوم‌شناختی و نیز برخورداری از کارخانه‌های صنعتی با مسائل زیست‌محیطی متنوع‌تری روبه‌روست. وقوع ریزگردها به‌مثابه مهم‌ترین علل آلاینده‌گی شهرستان کاشان که موافق وزش بادهای شمال - جنوب از منطقه بیابانی شمال کاشان وارد شهر می‌شوند (رئیس اداره حفاظت از محیط‌زیست کاشان، ۱۳۹۹)، آلودگی هوا به‌گونه‌ای که در هشت‌ماهه انتهایی سال ۹۸ هوای کاشان دارای پنج روز ناسالم برای عموم مردم و در همین مدت ۳۶ روز نیز برای اقشار حساس، ناسالم بود (خیربان، ۱۳۹۹)، ترافیک و پیشروی شهرک‌های صنعتی به سمت بخش مسکونی، ساخت‌وساز واحدهای تولیدی و مسکونی در اراضی کشاورزی، تهدید جانوران، گیاهان و چشمه‌های اطراف معادن (ایلنا، ۱۳۹۹)، تأمین نامناسب آب، کیفیت پایین آب آشامیدنی، وضعیت نامناسب بهداشت محیط سایت پسماند کاشان و فرآوری نامناسب کود (باقری، ۱۳۹۹)، فرسایش خاک، استقرار نامناسب صنایع در محل‌های غیرمجاز (تسنیم، ۱۳۹۹)، آلاینده‌گی فاضلاب واحدهای کوچک و بزرگ تولید عرقیات گیاهی که COD فاضلاب این واحدها ۲۰۰ برابر و BOD آنها ۱۰۰ برابر حد مجاز اندازه‌گیری شده که در زمان حاضر از سوی بیشتر واحدها به‌صورت غیرحرفه‌ای

دفع می‌شود (ایرنا، ۱۳۹۸).

آسیب‌های محیط‌زیستی اغلب دلیل و نیز عامل افزایش‌دهنده آسیب‌های اجتماعی به‌شمار می‌روند. ازسویی، با توجه به رویکرد علوم اجتماعی، جهان اجتماعی باید همراه با جهان طبیعی بررسی شود (Spapens; White & Kluin, 2016, p. 7). ازسویی دیگر، به‌دلیل اینکه انسان‌ها در ظهور این مسئله دخیل بوده و نیز پیامد آسیب‌های مذکور ارتباط مستقیمی با زندگی افراد جامعه و نیز موجودات زنده دیگر دارد، به‌جاست مسائل زیست محیطی در زمره مسائل جامعه‌شناسی قرار گرفته و از این منظر مورد بررسی و مذاقه بیشتری قرار گیرند.

نظر به اجتماعی قلمداد شدن مسئله محیط زیست، توجه به برخی عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌تواند به کاهش جرایم و آسیب‌های وارده به محیط زیست خواه از جانب کنشگران فردی و خواه از جانب کنشگران اجتماعی و نیز بروز رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی در مواجهه با محیط زیست کمک کنند.

به‌طور کلی، اهمیت محیط زیست به‌مثابه یکی از ابعاد توسعه پایدار، ارتباط تنگاتنگ آن با تداوم زندگی بشر و دیگر موجودات زنده، و درنهایت نقش افراد جامعه در برخورداری از محیط زیست سالم، و به‌طور جزئی‌تر، مشکلات محیط‌زیستی ایران و به‌طور خاص شهر کاشان به‌عنوان یکی از شهرهای مواصلاتی، توریستی و صنعتی از دلایل پرداختن به موضوع حاضر است.

۱. هدف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی عوامل فرهنگی و اجتماعی ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی در شهر کاشان است.

۲. سؤال‌های پژوهش

با عنایت به پیشینه مطالعاتی و مبانی نظری پرسش‌هایی با مضامین زیر ارائه می‌شوند:

- ۱- عوامل اجتماعی مؤثر بر ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی چه هستند؟
- ۲- عوامل فرهنگی مؤثر بر ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی چه هستند؟

۳. پیشینه پژوهش

ادهمی و اکبرزاده در پژوهش شناخت میزان تأثیر عوامل فرهنگی بر حفظ محیط زیست و رفتارهای زیست‌محیطی به این نتیجه رسیدند که متغیرهای احساس

مسئولیت، اخلاق اجتماعی، آموزش و ارزش‌های سنتی و دینی بر حفظ محیط زیست و رفتارهای محیط‌زیستی مؤثرند (ادهمی و اکبرزاده، ۱۳۹۰، صص. ۲۷ و ۵۵). همچنین، کیانی سلیمی و شاطریان در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی با عنوان شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست (مطالعه موری شهروندان کاشان) به نقش معنادار عوامل سرمایه فرهنگی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، دانش زیست‌محیطی، آموزش‌های اجتماعی - فرهنگی زیست‌محیطی، دینداری و هویت فرهنگی بر حفاظت از محیط زیست اشاره کرده‌اند (کیانی سلمی و شاطریان، ۱۳۹۶، ص. ۱۰۱). علاوه بر این، علیرضا ربیعی در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی مؤثر بر رفتار شهروندان در حفظ محیط زیست بروجن به این نتیجه دست یافته است که متغیرهای ارزش‌های سنتی، ارزش‌های دینی، اخلاق اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، پیروی شهروندان از الگوهای ارائه شده، استفاده از رسانه‌های گروهی بر رفتار شهروندان در حفظ محیط زیست (متغیر وابسته) به‌وسیله متغیرهای مستقل تبیین می‌شود (ربیعی، ۱۳۹۶، ص. ۵۱). در ادامه، بازآفرینی دورریزها، با توجه به هویت ملی و ارزش‌های محیط‌زیستی عنوان پژوهش سلمان است. نتیجه حاصل از پژوهش بیانگر ارتباط مستقیم بازآفرینی دورریزها و ارزش‌های زیست‌محیطی با هویت ملی است (سلمان، ۱۳۹۸، ص. ۱). اسمیث^۱ و پانگساپا^۲ کتابی با عنوان محیط زیست و شهروندی: یکپارچگی عدالت، مسئولیت و مشارکت مدنی در سال ۲۰۱۳ منتشر کرده‌اند. به عقیده آنها زمانی که تغییر اقلیم در قالب سیاست‌گذاری، مسئولیت خود را بر دوش افراد و نهادها نهاد، شهروندی و محیط زیست به‌شدت مورد توجه قرار گرفتند. این کتاب با دستیابی به شواهد جدید از سرتاسر جهان در جستجوی واژگان جدید پیرامون شهروندی محیط‌زیستی بوده و موفقیت سیاست‌گذاری محیط‌زیستی که مبتنی بر فعالیت‌های مسئولانه شهروندان و سازمان‌های جامعه مدنی، حکومت‌ها و قراردادهای بین‌المللی را بررسی می‌کند (Smith & Pangsapa, 2013, p. 18).

به‌طور کلی، در پژوهش‌های مذکور رفتار و نگرش محیط‌زیستی به‌عنوان متغیر وابسته بررسی شده بود؛ اما، در پژوهش حاضر، پژوهشگر، جرایم محیط‌زیستی را به‌عنوان متغیر وابسته بررسی و تحلیل کرده است. از سویی دیگر، غالب پژوهش‌های مورد بررسی، صرفاً از روش کمی در پژوهش‌ها بهره برده بودند؛ اما در پژوهش

1. Smith
2. Pangsapa

حاضر، پژوهشگر از روش کیفی و کمی که پیشنهاد لینچ و همکاران (۲۰۱۷) است، استفاده کرده است.

۴. ملاحظه‌های نظری

تمرکز اصلی جرم‌شناسی سبز، جرایم محیط‌زیستی است اما جرم‌شناسان سبز نه تنها فعالیت‌هایی که در حال حاضر جرم تعریف می‌شوند بلکه تمامی کنش‌های زیان‌آور را از نظر محیط‌زیستی مورد توجه قرار می‌دهند. جرایم محیط‌زیستی در چارچوب گسترده جرم‌شناسی سبز به چندین شیوه متفاوت مفهوم‌سازی می‌شوند. برخی از دانشمندان جرم‌شناسی سبز را به صورت محدود با تعاریف قانونی توصیف می‌کنند؛ اما اندیشمندان دیگر، جرایم محیط‌زیستی را بدون در نظر گرفتن ویژگی قانونی و حقوقی، جرایم اکولوژیکی و اجتماعی قلمداد می‌کنند. در این صورت آسیب‌وارده به محیط زیست و حیوانات، از نظر جرم‌شناسان سبز انتقادی، جرم تلقی می‌گردد (White & Heckenberg, 2014, p. 8). گیبس^۱ با توجه به رویکرد فلسفی - جامعه‌شناختی گستردگی دامنه جرایم محیط‌زیستی را از سرپیچی قوانین محیط‌زیستی تا هر گونه آسیب به اکوسیستم می‌داند. او چهار رویکرد را در ارتباط با جرم‌شناسی سبز مطرح کرده است که هر یک از این چهار رویکرد با موضعی فلسفی پشتیبانی می‌شوند. اولین رویکرد، بوم‌شناسی آزادی‌خواهانه^۲ یا رویکردهای حقوقی است. برخی از دانشمندان رویکرد حقوقی سخت‌گیرانه‌ای را در پیش گرفته و جرایم محیط‌زیستی را به مثابه سرپیچی از قوانین کیفری توصیف کرده‌اند. این قوانین برای محافظت از سلامت و امنیت افراد، محیط‌زیست و یا هر دو تنظیم شده‌اند. موضع فلسفی این رویکرد انسان‌مدار است. رویکرد دوم عدالت زیست‌محیطی نامیده می‌شود. این رویکرد به مفاهیم گسترده‌ای از جرم اشاره می‌کند. دانشمندان طرفدار این رویکرد معتقدند بسیاری از خطرات محیط‌زیستی متوجه کشورهای فقیر و جوامع اقلیت هستند. این رویکرد نیز انسان‌مدار بوده و جرم سبز را به مثابه نژادپرستی زیست‌محیطی یا تبعیض طبقاتی زیست‌محیطی توصیف می‌کند. سومین رویکرد محیط‌زیست‌محور است. با توجه به این رویکرد، جرم سبز، گونه‌ای از جرایم تلقی می‌شود که در صدد سرپیچی از قوانین و مقررات محیط‌زیستی نیست بلکه هر گونه آسیب که پیامد نامطلوبی در محیط زیست داشته و از کنش

1. Gibbs

2. Liberal Ecology

بشری نشئت گرفته شده باشد را جرم تلقی می‌کند. رویکرد حاضر نیز همانند دو رویکرد پیشین انسان‌مدار بوده و بر روابط قدرت با محیط‌زیست اشاره می‌کند و درنهایت، چهارمین رویکرد جرایم محیط‌زیستی زیست‌محور نام دارد. براین‌اساس، هر گونه کنش انسانی که به سیستم زیستی آسیب وارد کند جرم تلقی می‌شود. درنتیجه، نوع بشر دلیل آسیب‌های زیست‌محیطی بوده و باید تحت کنترل قرار گیرد. این رویکرد برخلاف رویکردهای پیشین بر اولویت محیط زیست و ارزش ذاتی اکوسیستم بر منافع انسانی تأکید می‌کند (Gibbs & et al., 2010, pp. 125-127).

علاوه براین، دو رویکرد واقع‌گرایی و برساخت‌گرایی در ارتباط با جرم‌شناسی سبز قابل بررسی است. براین‌اساس، مسائل زیست‌محیطی از منظر اجتماعی از طریق دو رویکرد عینی و ذهنی برساخته می‌شوند. درحالی‌که هنوز دو گروه واقع‌گرایان و برساخت‌گرایان با هم در حال منازعه هستند، بسیاری از منتقدان معتقدند که معضله‌های اجتماعی در ترکیب عوامل فرهنگی و مادی تبیین می‌شوند. بدین ترتیب، رئالیسم به وضعیتی تحلیلی اشاره دارد که طبیعت را از نظر ذهنی در جایگاه مناسب خود دانسته و معتقد است مشکلات زیست‌محیطی زمانی ایجاد می‌شوند که مشکلی در جان طبیعت به‌وجود آید (White, 2008, pp. 32 & 33). واقع‌گرایان یا به اصطلاح جامعه‌شناسان، صرفاً به پدیده‌های عینی، ملموس و تجربی تکیه می‌کنند. دراین‌صورت، جرم علیه محیط‌زیست یا طبیعت زمانی به‌وقوع می‌پیوندد که پیامد آن قابل مشاهده بر روی افراد، گیاهان و جانوران باشد. این جرایم از دیدگاه عموم مردم قابل شناسایی است. درمقابل رویکرد برساخت‌گرایی، به وضعیتی تحلیلی اشاره دارد که طبیعت را برساخته اجتماع و به‌مثابه پدیده‌ای می‌داند که همواره از طریق لنز فرهنگ بشری ساخته، انتخاب، نامگذاری و طبقه‌بندی می‌شود. دراین‌صورت معضلات زیست‌محیطی با آنچه افراد، مهم یا اساسی تلقی می‌کنند، شناسایی می‌شود (White, 2008, pp. 32 & 33). درواقع ممکن است یک جرم، اثر یا پیامدی ملموس از منظر عموم نداشته و در کل جرم تلقی نشود. یا اینکه در آن زمان و مکان ویژه در اولویت بررسی قرار نداشته باشد. استفاده از سموم کشاورزی، افشانه‌ها، راندن خودروهای تک‌سرنشین، مصرف بیش از اندازه آب را می‌توان از جمله جرایمی برشمرد که از جانب عموم مهم به‌نظر نمی‌رسند. جرم تلقی‌نشده این‌گونه جرایم به معنی فقدان یا بی‌اثر بودن آنها نیست، در مواقعی حتی این‌گونه جرایم اثرات منفی جبران‌ناپذیری را در محیط زیست از خود به‌جای می‌گذارند؛ اما آنچه واضح است، در اولویت نبودن این جرایم یا مسئله‌نشدن آنهاست. در مواقعی هم ممکن است افراد

در نگرش به مسائل محیط‌زیستی دچار نزدیک‌بینی یا دوربینی شده و در نتیجه نسبت به آنها بی‌تفاوت شده باشند. از نظریه‌های دیگری که منجر به شکل‌گیری رویکرد سبز در جرم‌شناسی شده‌اند، تفکر سیاسی سبز دابسون^۱ است. به اعتقاد او لزوم پاسخ به تنوع و تحول نظریه پست‌مدرن منجر به شکل‌گیری این رویکرد شد. بر این اساس، نوسازی باعث شکل‌گیری پیشرفت اقتصادی و محاسبات سودانگاران از محیط زیست می‌شود (South, 1998, p. 222).

۵. روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش آمیخته (کیفی - کمی) است. لینچ^۲ و همکارانش (۲۰۱۷) معتقدند، ضروری است تا پژوهشگران در پژوهش‌هایی پیرامون جرم‌شناسی سبز علاوه بر توسیع جنبه‌ها و ابعاد این حوزه از روش‌های کمی نیز بهره گیرند. مطالعات کمی قادرند لایه‌هایی از اطلاعات را که نادیده انگاشته شده‌اند به پژوهش بیافزایند. در این صورت می‌توان گفت، یک پژوهش جرم‌شناسی سبز جامع و مطلوب به ادبیاتی تجربی نیاز دارد که با روش‌های کمی آراسته شده باشد (Lynch & et al., 2017, p. 195). بدین ترتیب در پژوهش حاضر، در ابتدا داده‌های کیفی از طریق مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته با خبرگان سازمان‌های محیط زیست، شهرداری و سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی گردآوری شده است. مبنای طراحی پروتکل مصاحبه استفاده از مرور ادبیات و فن پرسشی wh^۳ (چه مسائلی محیط‌زیستی؟ چرا به وجود آمده‌اند؟ چگونه ایجاد شده‌اند؟ چه افرادی مشکلات محیط‌زیستی را به وجود می‌آورند؟ راه‌های پیشگیری کدامند؟) می‌باشد. در این مرحله شیوه نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی بوده و نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته است. به منظور تحلیل مصاحبه‌ها از تحلیل تم و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است. برای بررسی قابلیت اعتماد، تأییدپذیری و انتقال داده‌ها از روش‌های مستندسازی مصاحبه‌ها، بازگشت مصاحبه‌های کدگذاری شده به افراد مصاحبه‌شونده به منظور تأیید آنها و استفاده از کدگذاری ثانویه استفاده شده است. ویژگی‌های جمعیتی مصاحبه‌شوندگان در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

1. Dubson
2. Lynch

۳. یکی از روش‌های مورد استفاده در مصاحبه برای دستیابی به علل مشکلات و حل آنها.

جدول (۱): ویژگی‌های جمعیتی مصاحبه‌شوندگان حوزه محیط زیست

ردیف	مصاحبه‌شونده	وضعیت شغلی	ردیف	مصاحبه‌شونده	وضعیت شغلی
۱	شماره ۱	... خدمات شهری و محیط زیست	۸	شماره ۸	مدیر سازمان مردم‌نهاد
۲	شماره ۲	کارشناس خدمات شهری	۹	شماره ۹	مدیر سازمان مردم‌نهاد
۳	شماره ۳	کارشناس محیط‌زیست	۱۰	شماره ۱۰	... روابط عمومی سازمان منابع طبیعی و آبخیز داری
۴	شماره ۴	... روابط عمومی و آموزش اداره محیط‌زیست	۱۱	شماره ۱۱	استاد دانشگاه و پژوهشگر
۵	شماره ۵	... سازمان زیباسازی فضا و منظر شهرداری	۱۲	شماره ۱۲	مسئول طرح و برنامه شهرداری
۶	شماره ۶	... اداره محیط‌زیست	۱۳	شماره ۱۳	اعضای NGO
۷	شماره ۷	زیست‌بانو (همیار شهرداری در حوزه محیط زیست)	۱۴	شماره ۱۴	اعضای NGO

پس از شناسایی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر جرایم سبز، از پرسشنامه به‌منظور سنجش همبستگی متغیرهای مستقل بر جرایم محیط‌زیستی استفاده و طراحی شدند. پس از محاسبه میزان نمونه با روش کوکران، حداقل تعداد نمونه ۳۸۲ نفر محاسبه شد که بر اساس شناخت استاد راهنما از منطقه و امکان وجود پرسشنامه‌های پرت و غیرقابل استفاده، این میزان به ۴۸۱ نمونه افزایش یافت. در مرحله بعد، با به‌کارگیری روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای که در روش احتمالی قرار دارد، نمونه‌گیری انجام شد. در این روش پژوهشگر با در دست داشتن نقشه بلوک‌بندی شهر و با تقسیم شهر به مناطق شمالی، جنوبی، مرکزی، غربی و شرقی، از هر منطقه ۴ محله و از هر محله ۴ کوچه را انتخاب کرده و پس از آن به توزیع پرسشنامه در آن کوچه‌ها پرداخت. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌های به‌دست‌آمده با نرم‌افزار SPSS 22 تجزیه و تحلیل شدند. در پژوهش حاضر جمعیت مورد بررسی تمامی افراد ۱۶ تا ۷۰ سال ساکن در شهر کاشان و در سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۰۱ هستند.

۵-۱. تعاریف مفهومی و عملیاتی

متغیرهای زیر پس از شناسایی در بخش کیفی، در بخش کمی مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌گیرند.

۵-۱-۱. دینداری

دینداری یکی از ویژگی‌های افراد و اجتماعات بشری به‌شمار می‌رود که اشکال متفاوتی از باورهای ماورایی و رفتارهای افراد و گروه‌های اجتماعی مرتبط با ماورالطبیعه را آشکار می‌کند. در این راستا، مفاهیم ماورایی مرتبط با معنی و هدف زندگی و خط سیر افراد و گروه‌ها ارزشمند تلقی می‌شوند (Sherkat, 2015, p. 377). هوبر^۱ (۲۰۱۲) به‌منظور سنجش اهمیت و مرکزیت مفهوم دینداری در افراد، دینداری را در پنج بُعد، عقلانی، ایدئولوژیکی، اعمال عمومی، اعمال خصوصی و تجربیات دین دسته‌بندی کرده است (Huber & Huber, 2012, p. 714). در پژوهش حاضر به‌منظور سنجش دینداری از مقیاس اهمیت دینداری (CRS)^۲ بهره گرفته شده است. مقیاس مذکور به سنجش مرکزیت، تفوق و اهمیت معنای دینداری در افراد می‌پردازد. پرسشنامه مذکور ۱۵ گویه دارد و پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ، ۰/۹۵ ارزیابی شده است. گویه‌ها در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای طراحی و سامان‌دهی شده‌اند.

۵-۱-۲. فرهنگ شهروندی

با عنایت به نظر فالکس^۳ پیرامون واژه «شهروند»، که او را پویا، مطالبه‌گر، مسئول و آشنا به حقوق و وظایف خود می‌داند (فالکس، ۱۳۹۹، ص. ۱۶۷)؛ شهروندی به قرارداد و حقوقی متقابل و نیز احساسی مشترک و عمومی نسبت به هویت ملی و اجتماعی در یک محدوده مشخص اشاره می‌کند (نیازی و جعفرپور، ۱۳۹۵، ص. ۱۰۰). نیازی (۱۳۹۷) طی پژوهشی که پیرامون فرهنگ شهروندی ارائه داده‌اند، آن را در دو بُعد: اول) ارزش‌های فردی و جمعی: برابری، حق و آزادی و دوم) هنجارهای شهروندی: تساهل، حمایت‌گری و رعایت حقوق دیگران برمی‌شمرد (Sandoval-Hernández & et al., 2021, p. 148). در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی میزان فرهنگ شهروندی شهروندان از پرسشنامه نیازی (۱۳۹۷) استفاده شده است. این پرسشنامه، ۳۱ گویه را به خود اختصاص داده است و نمره‌گذاری آنان در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است.

1. Huber
2. Centrality of Religiosity Scale
3. Faulks

۵-۱-۳. هویت ملی

هویت ملی مجموعه‌ای ناهمگون از اعمال، مناسک، گفتگوها، اصطلاحات و امکاناتی است که در زندگی سیاسی و فرهنگی جدید متداول و مداوم است. تعریف مذکور عشق به وطن، ایستادگی در برابر بیگانگان و مشارکت انتقادی را شامل می‌شود (Bart Bonikowski, 2016, p. 4). متغیر هویت ملی سه بُعد دارد که شامل تعلق قانونی، افتخار و غرور ملی است. در پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای که بار بونیکوسکی به‌منظور سنجش هویت ملی جامعه آمریکا در سال ۲۰۰۸ طراحی کرده بود، مورد استفاده قرار گرفته است. این پرسشنامه ۲۳ گویه دارد و سه بُعد هویت ملی را مورد سنجش قرار می‌دهد. پایایی پرسشنامه مذکور بر حسب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ ارزیابی شده است. گویه‌ها در قالب طیف لیکرت و به‌صورت پنج‌گزینه‌ای سامان‌دهی شده‌اند.

۵-۱-۴. آگاهی زیست‌محیطی

آگاهی محیط‌زیستی، اطلاعات افراد پیرامون روابط متقابل میان فرد و محیط زیست و همچنین شناخت و درک تهدیدها، تغییرها و انتخاب‌های در دسترس است (Takala, 1991, p. 591). آگاهی محیط‌زیستی در سه بُعد آگاهی از فعالیت‌های مرتبط با توسعه، آگاهی نگرشی و رفتار، و آگاهی احساسی طبقه‌بندی شده است (Hassan; Noordin & Sulaiman, 2010, p. 1279). به‌منظور سنجش آگاهی محیط‌زیستی از پرسشنامه‌ای که حسن^۱ و همکاران در سال ۲۰۱۰ تنظیم کرده بودند، استفاده شد. میزان پایایی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۳ ارزیابی شده است. این پرسشنامه ۱۵ گویه دارد و در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای ارائه شده است.

۵-۱-۵. جرایم محیط‌زیستی

جرم محیط‌زیستی، اقدامی عمدی به‌منظور آسیب رساندن به محیط زیست است. این اقدام دارای ظرفیتی به‌منظور آسیب به سیستم‌های اکولوژیکی و بیولوژیکی است (Clifford, 1998, p. 26). از جمله جرایم محیط‌زیستی می‌توان به جرایم مربوط به خاک، جرایم مربوط به حیوانات، جرایم مربوط به گیاهان، جرایم مربوط به آب و جرایم مربوط به هوا اشاره کرد. به‌منظور سنجش جرایم محیط‌زیستی، از مقیاسی ۲۸ گویه‌ای

1. Hassan

استفاده شده است. این مقیاس محقق ساخته بوده و پس از سنجش روایی (روایی صوری) و پایایی به میزان ۰/۸۰ در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. این مقیاس در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای طراحی و تنظیم شده است.

۶. یافته‌های پژوهش

در این بخش، یافته‌های حاصل از پژوهش در دو بخش کیفی و کمی ارائه می‌شوند.

۱-۶. یافته‌های کیفی

در بخش کیفی، با دست‌بندی داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها در قالب کدهای باز، مقولات محوری و انتخابی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر جرایم سبز از نظر خبرگان ارائه می‌شوند.

۱-۶-۱. عوامل اجتماعی مرتبط با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی چه هستند؟

جدول (۲): کدها و مقولات استخراج شده از مصاحبه با متخصصان درباره عوامل فرهنگی مرتبط با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی در شهر کاشان

ردیف	کدهای باز	کدهای محوری	مقوله انتخابی
۱	- احساس عدم تعلق نسبت به کشور - عدم مشاهده آینده‌ای روشن در ایران	کاهش میزان احساس تعلق به کشور	ضعف هویت ملی
۲	- ناتوانی رسانه ملی در بازنمایی زیبایی‌های طبیعی - ناتوانی رسانه ملی در بازنمایی هویت تاریخی	کاهش میزان احساس افتخار	
۳	- بی‌تفاوتی نسبت به مسائل کشور - قصد مهاجرت	فقدان یا ضعف احساس غرور نسبت به کشور	

کارشناسان در گفتگوهای خود بارها از احساس تعلق به کشور به‌عنوان یکی از عوامل مرتبط با پیشگیری از ارتکاب جرایم سبز اشاره کرده‌اند. احساس تعلق نسبت به کشوری که فرد در آن متولد شده و در آن زندگی می‌کند از جمله مواردی است که با حفاظت از محیط‌زیست رابطه دارد. در این ارتباط کارشناس شماره ۷ معتقد است:

«افرادی که احساس تعلق منطقه‌ای و ملی دارند بیشتر از محیط خود مراقبت می‌کنند؛ چون نسبت به آن احساس مسئولیت داشته و به آن تعلق خاطر دارند». کارشناس شماره ۱۲ ناآگاهی افراد جامعه از هویت تاریخی و کارشناس شماره ۱۴ بی‌اطلاعی از زیبایی‌های طبیعی ایران را از جمله مواردی می‌داند که در ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی مؤثرند.

«مسئولین در بازنمایی هویتی موفق عمل نکردن، مردم از هویت خالی شدن. به ایرانی بودن خودشان افتخار نمی‌کنند. نمی‌دونند چه ریشه و اساسی دارند». «ایران بسیار زیباست، چهار فصل است، مناظرش خیلی زیباتر از آن چیزی است که عکس‌های مناظر کشورهای دیگر از خودشان نشون میدن؛ اما ما نگذاشتیم بخش خصوصی کارشو خوب انجام بده، خودمون هم که در ارائه این زیبایی‌ها توی تلویزیون و رسانه‌ها موفق نبودیم».

۶-۱-۲. عوامل فرهنگی مرتبط با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی چه هستند؟

جدول (۳): کدها و مقولات استخراج شده از مصاحبه با متخصصان درباره عوامل فرهنگی مرتبط با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی در شهر کاشان

ردیف	کدهای باز	کدهای محوری	مقوله انتخابی
۱	<ul style="list-style-type: none"> - بی‌توجهی به ارزش‌های دینی پیرامون حفاظت از محیط‌زیست - آسیب افراد مذهبی در زمینه انتقال اشتباه آموزه‌های دینی در زمینه محیط‌زیست - توجه به ظاهر و پوسته دین و در نظر نگرفتن محتوای دین در ارتباط با محیط زیست 	فقدان اعتقاد راسخ به آموزه‌های دینی	ضعف دینداری
۲	<ul style="list-style-type: none"> - بی‌توجهی به محیط‌زیست در هیئت‌های مذهبی (با استفاده از ظروف یکبار مصرف و رها کردن زباله در خیابان) - عدم اقبال سخنرانان مذهبی به 	بی‌توجهی نسبت به ابعاد عمومی دینداری	

مقوله انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز	ردیف
		سخنرانی پیرامون اهمیت محیط‌زیست - عدم اقبال مردم به در نظر گرفتن ندرهای محیط‌زیستی	
عدم برخورداری از فرهنگ شهروندی مناسب	عدم پایبندی به مقتضیات شهروندی	- عدم آگاهی از مسئولیت‌های شهروندی در ارتباط با محیط زیست - بی‌توجهی به قوانین محیط‌زیستی - فقدان روحیه کنشگری در ارتباط با محیط زیست شهری	۳
	بی‌توجهی به هنجارها و قوانین شهری	- عدم استفاده درست و دوستانه محیط‌زیست از امکانات شهری - فرار از زیر بار مسئولیت‌های محیط‌زیستی و واگذاری مسئولیت بر دوش سازمان‌های زیربط	۴
عدم برخورداری از دانش کافی و مؤثر پیرامون مسائل محیط‌زیستی	ناتوانی در آموزش محیط‌زیست به اقشار مختلف جامعه	- عدم آگاهی مسئولان از پیامدهای تصمیمات محیط‌زیستی - ناتوانی دولت در آموزش محیط‌زیستی به صاحبان صنایع - ناتوانی دولت در آموزش محیط‌زیستی مرتعداران - ناتوانی دولت در آموزش محیط‌زیستی به عموم مردم - ناتوانی دولت در آموزش زیست‌محیطی به شکارچیان - ناتوانی سیستم آموزش زیست‌محیطی به دانش‌آموزان	۵
	عدم آگاهی از رفتار محیط‌زیستی و فقدان نگرش سازنده نسبت به محیط‌زیست	- ناآگاهی از چگونگی رفتار با محیط‌زیست - عدم آگاهی از مسئولیت‌های فردی در قبال محیط‌زیست	۶

ردیف	کدهای باز	کدهای محوری	مقوله انتخابی
۷	- ناآگاهی از پیامدهای رفتارهای نادرست زیست‌محیطی	عدم آگاهی از پیامدهای مسائل محیط‌زیستی	
۸	- عدم آگاهی از مسائل محیط‌زیستی منطقه‌ای - عدم آگاهی از مسائل محیط‌زیستی بین‌المللی	عدم آگاهی از مسائل محیط‌زیستی	

برخی از مصاحبه‌شوندگان، دینداری را از جمله عواملی می‌دانند که تأثیری مثبت بر محیط‌زیست و حفاظت از آن داشته است. آنها معتقدند در دین اسلام احکام و روایت‌های زیادی وجود دارند که انسان‌ها را به حفاظت از گیاهان و جانوران فرامی‌خواند.

«آموزه‌های دینی و عقیدتی تأثیرگذار است. کسی که دین را کاملاً باور دارد کمتر تخلفات محیط‌زیستی را انجام می‌دهد» (شماره ۸).

برخی دیگر از متخصصان و کارشناسان نیز به تأثیر منفی دینداری در حفاظت از محیط‌زیست اشاره کرده‌اند، آنها معتقدند:

«دین حتی تأثیر منفی هم داره گفته شده که در مذهب ما سگ نجس است و این باعث شده که مردم با حیواناتی مثل سگ رابطه خوبی نداشته باشند. شاید به این دلیل که ما مناسکی دیندار هستیم. هیچ‌وقت برای دینمون یه کتاب هم نخوندیم» (شماره ۳).

فرهنگ شهروندی یکی دیگر از عواملی است که کارشناسان در گفتگوهای خود به آن اشاره کرده‌اند. به نظر کارشناس شماره ۵:

«ما شهروند داریم؛ اما شهروند کمتر داریم شهروند کسی است که احساس مالکیت به شهر دارد و مسئولیت‌پذیر است او قوانین زندگی شهری را بلد است نسبت کمی از مردم آداب زندگی شهری را می‌دانند».

غالب خبرگان شهر کاشان معتقدند که در سال‌های گذشته فرهنگ شهروندی در شهر کاشان ارتقاء یافته و این امر باعث کاهش جرایم و آسیب‌های محیط‌زیستی شده است.

«نسبت به سال‌های قبل ما شاهد این بودیم که خود مردم هم احساس

مسئولیت می‌کنند و گونه‌های جانوری را که آسیب دیده‌اند را تحویل اداره [محیط‌زیست] می‌دهند تا بتوان آنها را درمان کرد و به طبیعت بازگرداند. همچنین در سال‌های گذشته قطع درختان بسیار برای مردم مهم نبوده ولی در حال حاضر مردم و تشکل‌ها وارد صحنه شده و موضوعات را گزارش می‌دهند (شماره ۱).

و در آخر، غالب کارشناسان از فرهنگ‌سازی به‌عنوان عامل پیشگیرانه جرایم محیط‌زیستی یاد کرده‌اند. منظور آنان از فرهنگ‌سازی، آموزش محیط‌زیستی در خانواده، مراکز آموزشی و رسانه است. در این باره، کارشناس شماره ۹ می‌گوید:

«آنچه از نظر من در جلوگیری از بروز بسیاری از مشکلات بسیار قابل توجه است، فرهنگ‌سازی و افزایش دانش محیط‌زیستی است. این آگاهی فقط نباید برای مردم عادی باشد، بلکه مسئولین و قانونگذاران هم باید آموزش محیط‌زیستی ببینند. آگه این اتفاق بیافته دیگه قوانینی پیشنهاد یا تصویب نمی‌کنند که به ضرر محیط زیست باشه».

مصاحبه‌شونده شماره ۲ نیز معتقد است:

«آموزش مهم‌ترین چیزی است که می‌توان به آن اشاره کرد ما باید به مردم یادآوری کنیم بدون هوا و یا محیطی که در آن زندگی می‌کنیم قادر به ادامه حیات نیستیم. آموزش و فرهنگ‌سازی بسیار مهم است. آنها باید بدانند که با پسماند خود چه کنند یا اینکه عدم تفکیک پسماند یا قرار ندادن زباله سر ساعت مقرر در کوچه منجر به چه مشکلاتی می‌شود».

در نهایت، بر اساس یافته‌های کیفی حاصل از مصاحبه، سه متغیر مستقل فرهنگی: فرهنگ شهروندی، دینداری، آگاهی محیط‌زیستی و یک متغیر مستقل اجتماعی: هویت ملی، به‌عنوان عوامل مرتبط با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی شناسایی شدند. در ادامه، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از نرم‌افزار SPSS 22 استفاده شده است.

با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش، (۶۸/۸) درصد پاسخگویان به پرسشنامه‌ها، زن و (۳۱/۸) درصد پاسخ‌گویان مرد هستند. بیشترین درصد پاسخگویان (۳۴/۷) در بازه سنی بین ۳۷ تا ۴۷ سال و کمترین درصد پاسخگویان در بازه سنی ۵۹ تا ۶۹ سال و بالاتر قرار دارند. ۶۹/۲ درصد از پاسخگویان را افراد متأهل و ۲۳/۷ درصد از پاسخگویان را افراد مجرد تشکیل می‌دهند. بیشترین درصد پاسخگویان (۳۱/۶) درصد) در مشاغل دولتی مشغول به کار هستند. ۱/۷ درصد افراد نیز خود را بیکار معرفی کرده‌اند. بیشترین درصد پاسخگویان (۳۳/۷) درصد در مقطع کارشناسی و کمترین درصد پاسخگویان ۶/۲ درصد در مقطع دکترا تحصیل کرده‌اند. از میان کل جمعیت پاسخگویان (۵۳/۶) درصد وضعیت اجتماعی و

اقتصادی خود را متوسط و ۳/۷ درصد که کمترین تعداد جمعیت نمونه را شامل می‌شوند، وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود را بسیار ضعیف معرفی کرده‌اند.

جدول (۴): شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف استاندارد	حدافل	حداکثر
فرهنگ شهروندی	۳/۸۴	۰/۴۶	۲/۴۸	۵
آگاهی محیط‌زیستی	۳/۲۲	۰/۵۴	۱/۸۱	۴/۷۴
هویت ملی	۳/۲۹	۱/۰۱	۱/۱۸	۵
دینداری	۳/۶۶	۱/۰۰	۱	۵
جرم محیط‌زیستی	۱/۸۹	۰/۴۵	۱/۰۴	۴/۳۸

پس از ارائه‌نمایی از پراکندگی داده‌های به‌دست‌آمده، وضعیت طبیعی بودن متغیرها بررسی می‌شوند.

جدول (۵): آزمون کولموگروف - اسمیرونوف متغیرهای پژوهش

متغیرها	آماره (K-S)	سطح معنی‌داری (Sig.)
آگاهی محیط‌زیستی	۰/۰۲۳	۰/۲۰۰
جرم محیط‌زیستی	۰/۰۴۰	۰/۰۶۳
هویت ملی	۰/۰۳۰	۰/۲۰۰
دینداری	۰/۰۴۰	۰/۰۵۸
فرهنگ شهروندی	۰/۰۰۸	۰/۲۰۰

نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرونوف بیانگر آن است که سطح معنی‌داری کلیه متغیرهای مستقل و متغیر پیوسته بالاتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه، فرض طبیعی بودن برای این شاخص‌ها مورد قبول است، و بر اساس نظر صاحب‌نظران حوزه آمار می‌توان در پژوهش حاضر از آزمون پارامتریک پیرسون استفاده کرد.

۲-۶. یافته‌های کمی

در این بخش به‌منظور بررسی ارتباط میان متغیرهای مستقل هویت ملی، آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و فرهنگ شهروندی با متغیر وابسته جرایم محیط‌زیستی از آزمون همبستگی پیرسون بهره گرفته شده است.

جدول (۶): آزمون همبستگی پیرسون میان متغیرهای مستقل و وابسته

متغیر	مقدار آزمون	سطح معنی‌داری
هویت ملی	-۰/۳۵	۰/۰۰۱
آگاهی محیط‌زیستی	-۰/۳۳	۰/۰۰۱
دینداری	-۰/۳۸	۰/۰۰۱
فرهنگ شهروندی	-۰/۵۶	۰/۰۰۱

یافته‌های حاصل از جدول فوق با سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۰۱ و سطح اطمینان ۰/۹۹ حاکی از وجود همبستگی منفی و متوسط متغیر مستقل هویت ملی (۰/۳۵)، ارتباط منفی و متوسط متغیر مستقل آگاهی محیط‌زیستی (۰/۳۳)، منفی و متوسط متغیر مستقل دینداری (۰/۳۸) و منفی و بالای متغیر مستقل فرهنگ شهروندی (۰/۵۶) با متغیر وابسته جرایم محیط‌زیستی است.

جدول (۷): خلاصه مدل رگرسیونی عوامل تأثیرگذار بر ارتکاب جرایم

محیط‌زیستی

حالت	ضریب همبستگی کل	ضریب تبیین	ضریب تبیین خالص	انحراف معیار
۴	۰/۶۰۳	۰/۳۶۴	۰/۳۵۹	۰/۳۶۹

در جدول ۷، آخرین حالت ضریب تبیین ارائه شده است. مهم‌ترین آماره جدول فوق ضریب تبیین نامیده می‌شود. میزان این ضریب در مدل ۰/۳۶ است. این میزان بیانگر آن است که مجموعه متغیرهای مستقل باقی‌مانده در مدل، ۳۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته (ارتکاب جرایم محیط‌زیستی) را تبیین می‌کنند.

جدول (۸): مجموع مربعات تحلیل رگرسیونی عوامل تأثیرگذار بر ارتکاب جرایم

محیط‌زیستی

مدل رگرسیونی	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	Sig.
رگرسیون	۳۷/۰۲۶	۴	۹/۲۶۲	۶۷/۹۸۴	۰/۰۰۱
باقیمانده	۶۴/۷۱۲	۴۷۷	۰/۱۳۶		
کل	۱۰۱/۷۵۹	۴۸۱			

مقدار F نشان‌دهنده آن است که آیا متغیرهای مستقل قادرند به‌خوبی تغییرهای

متغیر وابسته را توضیح دهند؟ سطح معنی‌داری کوچک‌تر از $0/05$ بیانگر انتخاب مناسب مدل رگرسیونی پژوهش است. مقدار F برابر با $67/974$ به‌دست آمده است که در سطح خطای کوچک‌تر $0/01$ معنی‌دار است. این میزان نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل فرهنگ شهروندی، دینداری، آگاهی محیط‌زیستی، سرمایه فرهنگی و هویت ملی از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادرند به‌خوبی میزان تغییرها و واریانس متغیر وابسته ارتکاب جرایم محیط‌زیستی را توضیح دهند.

جدول (۹): مدل رگرسیونی عوامل تأثیرگذار بر ارتکاب جرایم محیط‌زیستی

Sig.	t	ضرایب - استاندارد	ضریب استاندارد نشده		مدل
		بتا	انحراف معیار	B	
0/001	28/206		0/150	4/242	مقدار ثابت
0/001	-9/377	-0/414	0/045	-0/419	فرهنگ شهروندی
0/001	-2/643	-0/126	0/023	-0/060	دینداری
0/001	-3/173	-0/128	0/034	-0/109	آگاهی محیط‌زیستی
0/01	-2/465	-0/115	0/021	-0/051	هویت ملی

ضریب رگرسیونی استاندارد شده حاصل از جدول فوق بیانگر اثرگذاری معکوس هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر ارتکاب به جرم محیط‌زیستی (متغیر وابسته) است. بدین ترتیب میزان اثرگذاری معکوس متغیرهای فرهنگ شهروندی، دینداری، آگاهی محیط‌زیستی و هویت ملی به ترتیب برابر با $0/41$ ، $0/12$ ، $0/12$ و $0/11$ هستند و نظر به این ضرایب تبیین‌گر، بیشترین اثرگذاری مربوط به متغیر فرهنگ شهروندی است. این ضرایب از نظر آماری با سطح معنی‌داری کوچک‌تر از $0/01$ و با اطمینان $0/99$ معنی‌دار هستند.

نتیجه‌گیری

با توجه به روش پژوهش حاضر که مبتنی بر روش آمیخته (کیفی - کمی) است. یافته‌های حاصل از بخش کیفی، زیربنای انجام پژوهش در بخش کمی قلمداد می‌شود. بدین ترتیب یافته‌های کیفی به‌دست‌آمده به عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر جرایم محیط‌زیستی در شهر کاشان اشاره دارند؛ متغیرهای مذکور شامل، فرهنگ شهروندی، آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و هویت ملی می‌شوند.

در ادامه، یافته‌های به‌دست‌آمده از بخش کمی، بیانگر رابطه معکوس و معنادار متغیرهای فرهنگ شهروندی (۰/۵۶-)، آگاهی محیط‌زیستی (۰/۳۳-)، هویت ملی (۰/۳۵-) و دینداری (۰/۳۸-) با متغیر وایسته‌ی ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی است. به این مفهوم، هر چه میزان فرهنگ شهروندی، آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و هویت ملی افزایش یابد، ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی کاهش می‌یابد. بدین ترتیب، فرهنگ شهروندی، بالاترین میزان همبستگی را با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی دارد، پس‌از آن، به‌ترتیب متغیرهای آگاهی محیط‌زیستی، دینداری و هویت ملی بر جرایم محیط‌زیستی رابطه‌ای منفی و معنادار دارند.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، ارتقای فرهنگ شهروندی ارتباطی معکوس و بالا با ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی دارد. فرهنگ شهروندی حضور مستمر شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری و کنش آنان در ارتباط با مسائل شهر تعریف شده است. فرهنگ شهروندی اکتسابی است، بدین ترتیب افراد با زندگی در شهر رفتارهای مناسب در جهت رشد و توسعه جامعه خود را می‌آموزند؛ ازجمله این رفتارها، می‌توان به برابری، مسئولیت‌پذیری و کنشگری و پرسشگری در ارتباط با موضوع‌های محیط‌زیستی در شهر اشاره کرد. افراد با برخورداری از فرهنگ شهروندی و ارتقای آن به مسائل و معضل‌های موجود در جامعه خود حساس شده و واکنش نشان می‌دهند. مسئولیت محیط‌زیستی از طریق تجربه کنشگران، اخلاق، سیاست و فرهنگ و نیز آگاهی از بی‌عدالتی محیط‌زیستی و اجتماعی عمل کرده و منجر به کنش‌های مسئولانه و تغییرات راهبردی از طریق مشارکت مدنی می‌شود. توافقی‌های فرهنگی در یک جامعه نقشی مهم‌تر از قوانین حکومتی در توسعه پایدار بر عهده دارند. توافقی‌های فرهنگی مذکور و ایجاد تغییر در گرایش افراد نسبت به محیط زیست در سایه همکاری شهروندان با یکدیگر و نیز آموزش امکان‌پذیر است. در صورتی که قوانین در هر سطح و موضوعی بدون توجه به پیش‌زمینه‌های فرهنگی و بدون در نظر گرفتن نیازهای افراد جامعه وضع شده باشد، تضمینی برای اطاعت از آن سوی شهروندان وجود ندارد؛ بلکه باعث افزایش شکاف میان دولت و ملت و کاهش سرمایه اجتماعی نیز خواهد شد. نتایج حاصل از پژوهش حاضر با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش اسمیت و پانگساپا (۲۰۱۳) همسو و هم‌جهت است.

متغیر دیگری که در این مطالعه به آن اشاره شده است، دینداری است، دین اعم از اسلام، مسیحیت و یهودیت، به‌منظور نشر اخلاق در میان بشریت و دستیابی به سعادت که در گروهی رفتار مسالمت‌آمیز با یکدیگر و موجودات زنده دیگر کره زمین

است شکل گرفته است. مراقبت از محیط‌زیست و نحوه برخورد با حیوانات و گیاهان مورد توجه بسیاری از ادیان آسمانی بوده است. در این میان دینداران که خود را طرفدار این ادیان می‌دانند، تلاش دارند تا با پیروی از فرامین و دستورهای دینی پیروان راستین ادیان مذکور باشند. علاوه‌براین عدالت به‌مثابه فصل مشترک پیشگیری از جرایم حقوق بشری و هدف ادیان آسمانی، باعث می‌شود تا تمامی موجودات اعم از انسان، حیوان و گیاه مورد توجه قرار گرفته و از ارتکاب جرم بر روی آنها از سوی دینداران جلوگیری شود. ازسوی‌دیگر، اخلاق اسلامی محیط‌زیست را دارای ارزش ذاتی می‌داند که وظیفه بشر به رسمیت شناختن آن و رفتار مسئولانه در قبال آن است. نتایج حاصل از پژوهش‌های ربیعی (۱۳۹۶)، کیانی سلمی و شاطریان (۱۳۹۶) و ادهمی و اکبرزاده (۱۳۹۰) نیز به اهمیت دینداری در حفاظت از محیط زیست اشاره کرده‌اند.

آگاهی محیط‌زیستی متغیر مستقل دیگری است که در این مطالعه به آن اشاره شده است. آگاهی محیط‌زیستی، دانش افراد نسبت به محیط‌زیست، تأثیر رفتارهای بشر بر محیط‌زیست و اهمیت محافظت از آن توصیف شده است. برخورداری از دانش محیط‌زیستی باعث می‌شود تا افراد نسبت به انواع آلودگی‌ها و خطرهای ناشی از آنها آگاه شوند. در نتیجه هر چه افراد آگاهی بیشتری نسبت به محیط‌زیست داشته باشند، کمتر به آن آسیب می‌رسانند. علاوه‌براین، توسعه نگرش فرد و اجتماع نسبت به محیط‌زیست منجر به تمرکز بر استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و پیشگیری از انواع مخاطره‌های محیط‌زیستی می‌شود. کیانی سلمی و شاطریان (۱۳۹۶) هم در مطالعه خود به ارتباط میان آگاهی محیط‌زیستی و رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی و حفاظت از محیط‌زیست اشاره کرده‌اند.

درنهایت، متغیر هویت ملی که موضوعی مهم و راهبردی در حکمرانی به‌شمار می‌آید، رابطه معکوس و معنادار بر کاهش ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی دارد. هویت ملی، دربردارنده واژه ملیت و ملت است. در واقع، یک کشور از منابع طبیعی و محیط زیست تشکیل شده است. تعلق خاطر به کشور، منابع طبیعی، هموطنان، افتخارات ملی و نسل آینده از عوامل تشکیل‌دهنده هویت ملی هستند. سلمان (۱۳۹۸) نیز در پژوهش خود به همبستگی هویت ملی در حفاظت از محیط زیست اشاره کرده است. در ادامه، به‌منظور پیشگیری از ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی بهره‌گیری از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد به‌مثابه بازوی توانمند سازمان محیط زیست در شناسایی معضل‌ها و انتشار فرهنگ محیط‌زیستی، در اولویت قرار گرفتن

موضوع‌های محیط‌زیستی و نیز راهکارهای حفاظت از آن در نظام آموزشی کشور، تلاش در جهت ارتقای دانش محیط‌زیستی از طریق رسانه‌ها، برگزاری کارزارها و جشنواره‌ها، ارتقای فرهنگ شهروندی از طریق تربیت شهروندانی مسئول و کنشگر در ارتباط با حل مشکل‌ها و معضله‌های محیط‌زیستی، تقویت دینداری افراد جامعه با عملکرد صحیح از سوی بانیان دینی و مذهبی و تمرکز بر ظرفیت دین اسلام در حفاظت از محیط زیست و کاهش ارتکاب به جرایم محیط‌زیستی و تقویت هویت ملی ایرانیان، با تکیه بر تاریخ، محیط طبیعی و دستاوردهای علمی، فرهنگی، فناورانه، سیاسی و اجتماعی پیشنهاد می‌شود.

فهرست منابع

- ادهمی، عبدالرضا و اکبرزاده، الهام (۱۳۹۰). بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط‌زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸ تهران). *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، ۱(۱)، ۳۷-۶۲.
- باقری، ا. (۱۳۹۹). سایت پسماند کاشان بر مشکلات محیط زیست افزود. <https://pasmandiran.ir/Content/Item/5980/>
- بنی‌فاطمه، حسین و حسین‌نژاد، فهیمه (۱۳۹۱). مصرف‌گرایی در جامعه و تأثیر آن بر محیط‌زیست شهری: رویکردی نوین. *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۱(۲)، ۱۹-۶۱.
- خبربان (۱۳۹۹). *آلودگی هوای کاشان در سطح کلان شهرها است*: <https://khabarban.com/a/28209142>
- خبربان (۱۳۹۹). *کاشان در هشت ماهه سال ۹۸ دارای پنج روز ناسالم برای عموم مردم بود*: <https://khabarban.com/a/27731167>
- خبرگزاری ایرنا (۱۳۹۸). *مشکلات زیست‌محیطی تولید عرقیات گیاهی در کاشان برطرف شود*: <https://www.irna.ir/news/83557563/>
- خبرگزاری ایلنا (۱۳۹۹). *آلودگی هوا و ترافیک چالش‌های اصلی محیط زیست کاشان است*: <https://www.ilna.ir/%D8%A8>
- خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۹). *آلودگی هوای کاشان در سطح کلان شهرها است / نقش تأثیرگذار تردد خودروهای سنگین در تشدید آلودگی هوا*: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/03/18/2281515>
- ربیعی، علیرضا (۱۳۹۶). *بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی مؤثر بر رفتار شهروندان در حفظ محیط‌زیست (مطالعه موردی: شهر بروجن)*. پژوهش‌های محیط زیست،

۸(۱۵)، ۵۱-۶۴

- سلمان، صدیقه (۱۳۹۸). بازآفرینی دورریزها، با توجه به هویت ملی و ارزش‌های زیست‌محیطی. *تحقیقات جدید در علوم انسانی*، ۲(۱۹)، ۱-۵.
- فالکس، کیت (۱۳۹۹). شهروندی. ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: کویر.
- فیروزجاییان گلوگاه، علی‌اصغر و شفیعی، آزاده (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی شهروندی زیست‌محیطی با تأکید بر بی‌تفاوتی زیست‌محیطی (مورد مطالعه: شهروندان شهر یزد). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۸(۲۵)، ۱۹-۴۲.
- کیانی سلمی، صدیقه و شاطریان، محسن (۱۳۹۷). شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط‌زیست (مطالعه موردی: شهروندان کاشان). *آموزش محیط زیست و توسعه پایدار*، ۶(۲)، ۱۰۱-۱۱۶.
- نیازی، محسن و جعفرپور، مرتضی (۱۳۹۵). تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر فرهنگ شهروندی شهروندان تهرانی در سال ۱۳۹۳. *راهبرد اجتماعی و فرهنگی*، ۵(۱۹)، ۹۸-۱۰۸.
- نیازی، محسن؛ بهرامی، ولی؛ موسوی، سید محسن و سهراب‌زاده، مهران (۱۳۹۷). تحلیلی بر فرهنگ شهروندی و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: استان لرستان). *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۳(۱)، ۳۱-۵۹.

- Bart Bonikowski, P. D. (2016). Varieties of American Popular Nationalism. *American Sociological Review*, 81(5), 949-980. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0003122416663683>
- Beirne, P., & South, N. (2013). *Issues in Green Criminology*. Taylor & Francis.
- Clifford, M. (1998). *Environmental Crime Enforcement, Policy, and Social Responsibility*. Aspen Publishers.
- Gibbs, C.; Gore, M. L.; McGarrell, E. F. & Rivers III, L. (2010). Introducing Conservation Criminology: Towards Interdisciplinary Scholarship on Environmental Crimes and Risks. *The British Journal of Criminology*, 50(1), 124-144. <https://doi.org/10.1093/bjc/azp045>
- Hassan, A.; Noordin, T. A. & Sulaiman, S. (2010). The status on the level of environmental awareness in the concept of sustainable development amongst secondary school students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1276-1280. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.187>
- Huber, S. & Huber, O. W. (2012). The centrality of religiosity scale (CRS). *Religions*, 3(3), 710-724.
- Lynch, M. J. (2019). Green Criminology and Environmental Crime: Criminology That Matters in the Age of Global Ecological Collapse. *Journal of White Collar and Corporate Crime*, 1(1), 50-61.

- <https://doi.org/10.1177/2631309X19876930>
- Lynch, M. J.; Barrett, K. L.; Stretesky, P. B. & Long, M. A. (2017). The Neglect of Quantitative Research in Green Criminology and Its Consequences. *Critical Criminology*, 25(2), 183-198. <https://doi.org/10.1007/s10612-017-9359-6>
- Sandoval-Hernández, A.; Claes, E.; Savvides, N. & Isac, M. M. (2021). *Citizenship Norms and Tolerance in European Adolescents BT - Good Citizenship for the Next Generation : A Global Perspective Using IEA ICCS 2016 Data* (E. Treviño, D. Carrasco, E. Claes, & K. J. Kennedy (Eds.); 147-170). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75746-5_9
- Sherkat, D. E. (2015). *Religiosity*, Wright (Ed.), Second Edition.; Elsevier. 377-380. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.84020-9>
- Smith, M. J. & Pangsapa, P. (2013). *Environment and Citizenship: Integrating Justice, Responsibility and Civic Engagement*. Zed Books.
- South, N. (1998). A green field for criminology? A proposal for a perspective. *Theoretical Criminology*, 2. <https://doi.org/10.1177/1362480698002002004>
- Spapens, T.; White, R. & Kluin, M. (2016). *Environmental Crime and its Victims: Perspectives within Green Criminology*. Taylor & Francis.
- Stretesky, P. P. B. & Lynch, M. J. (2014). *Exploring Green Criminology: Toward a Green Criminological Revolution*. Ashgate.
- Takala, M. (1991). Environmental awareness and human activity. *International Journal of Psychology*, 26(5), 585-597.
- White, R. (2008). *Crimes Against Nature Environmental criminology and ecological justice*. Willan Publishing.
- White, R. & Heckenberg, D. (2014). *Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm*. Taylor & Francis.

References

- Adhami, A. & Akbarzadeh, A. (2011). A study of cultural factors affecting the environment in Tehran (Case study: Districts 5 and 18 of Tehran). (Sociological Studies of Youth), 1(1), 37-62. (In Persian)
- Bagheri, A. (2020). Kashan waste site added to environmental problems. <https://www.ghatreh.com/news/nn54649078/1>. (In Persian)
- Bani Fateme, H. & Hosseinnejad, F. (2012). Consumerism in society and its impact on urban environment: a new approach. (Socio-Cultural Strategy), 1(1), 39-61. (In Persian)
- Bart Bonikowski, P. D. (2016). Varieties of American Popular Nationalism. *American Sociological Review*, 81(5), 949-980. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0003122416663683>
- Beirne, P. & South, N. (2013). *Issues in Green Criminology*. Taylor & Francis.
- Clifford, M. (1998). *Environmental Crime Enforcement, Policy, and Social*

- Responsibility. Aspen Publishers.
- Faulks, k. (2019). citizenship. Translation by Mohammad Taghi Delfrooz. Third edition, Tehran: Kavir. (In Persian)
- Faulks. T. (2020). Citizenship, Delfroz, M.T (trans.), third edition. Tehran: Kavir Publications. (In Persian)
- Firouzjaiyan Galugah, A. A. & Shafiee, A. (2017). Pathology of environmental citizenship with emphasis on environmental apathy (Case study: Citizens of Yazd city). (Quarterly Journal of Urban Sociological Studies), 8(25), 19-42. (In Persian)
- Gibbs, C.; Gore, M. L.; McGarrell, E. F. & Rivers III, L. (2010). Introducing Conservation Criminology: Towards Interdisciplinary Scholarship on Environmental Crimes and Risks. The British Journal of Criminology, 50(1), 124-144. <https://doi.org/10.1093/bjc/azp045>
- Giddens, A. (2015). Policies against climate change, Sadegh Salehi, Sh. Mohammadi (trans.); First edition). Tehran: Agah. (In Persian)
- Hassan, A., Noordin, T. A., & Sulaiman, S. (2010). The status on the level of environmental awareness in the concept of sustainable development amongst secondary school students. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2(2), 1276-1280. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.187>
- Huber, S. & Huber, O. W. (2012). The centrality of religiosity scale (CRS). Religions, 3(3), 710-724.
- ILNA. (2020). Air pollution and traffic are the main challenges of Kashan's environment. <https://www.ilna.ir/%D8%A8>. (In Persian)
- IRNA News (2019). Environmental problems of plant distillates production in Kashan to be resolved, <https://www.irna.ir/news/83557563/> [in Persian]
- Kiani Salmi, p., & Shaterian, M. (2018). Identifying socio-cultural factors affecting environmental protection (Case study: Citizens of Kashan). (Scientific Journal of Environmental Education and Sustainable Development), 6(2), 101-116. (In Persian)
- Lynch, M. J. (2019). Green Criminology and Environmental Crime: Criminology That Matters in the Age of Global Ecological Collapse. Journal of White Collar and Corporate Crime, 1(1), 50-61. <https://doi.org/10.1177/2631309X19876930>
- Lynch, M. J.; Barrett, K. L.; Stretesky, P. B. & Long, M. A. (2017). The Neglect of Quantitative Research in Green Criminology and Its Consequences. Critical Criminology, 25(2), 183-198. <https://doi.org/10.1007/s10612-017-9359-6>
- Meshkat Online (2018), Kashan water shortage. Analytical News Site. <http://meshkatonline.ir/> (In Persian)
- Mizan News Agency (2020). Maranjab dessert. <https://www.mizanonline.com/fa/news/669212/>. (In Persian)
- Nabavi, S. A. & Shahriari, M. (2013). Religion, ethics and the environment. (Humans and environment), 12(2), 69-83. (In Persian)
- Niazi, M. & Jafarpour, M. (2016). Explaining the social and cultural factors affecting the citizenship culture of Tehran citizens in 2014. (Quarterly Journal of Social and Cultural Strategy), 5(19), 98-

108. (In Persian)
- Niazi, M.; Bahrami, V.; Mousavi, M. & Sohrabzadeh, M. (2017). An analysis of citizenship culture and factors affecting it (case study: Lorestan province). *Iran Social Studies*, 13(1), 31-59. (In Persian)
- Rabbani, H.; Jalalian, A.; Pournouri, M. (2020). Typology of Environmental Crimes in Natural Geography of Iran. (*Geographical Research Quarterly*), 35(2), 117-128. <https://doi.org/10.29252/GEORES.35.2.117>. (In Persian)
- Sandoval-Hernández, A.; Claes, E.; Savvides, N. & Isac, M. M. (2021). Citizenship Norms and Tolerance in European Adolescents BT - Good Citizenship for the Next Generation : A Global Perspective Using IEA ICCS 2016 Data (E. Treviño, D. Carrasco, E. Claes, & K. J. Kennedy (Eds.); 147-170). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75746-5_9
- Sherkat, D. E. (2015). *Religiosity*, Wright (Ed.), Second Edition.; Elsevier. 377-380. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.84020-9>
- Smith, M. J. & Pangsapa, P. (2013). *Environment and Citizenship: Integrating Justice, Responsibility and Civic Engagement*. Zed Books.
- South, N. (1998). A green field for criminology? A proposal for a perspective. *Theoretical Criminology*, 2. <https://doi.org/10.1177/1362480698002002004>
- Spapens, T.; White, R. & Kluin, M. (2016). *Environmental Crime and its Victims: Perspectives within Green Criminology*. Taylor & Francis.
- Stretesky, P. P. B. & Lynch, M. J. (2014). *Exploring Green Criminology: Toward a Green Criminological Revolution*. Ashgate.
- Takala, M. (1991). Environmental awareness and human activity. *International Journal of Psychology*, 26(5), 585-597.
- Tasnim (2019). Kashan's air pollution is at the level of big cities/the influential role of heavy vehicle traffic in aggravating air pollution. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/03/18/2281515/>
- Tasnim (2020). Kashan air had five unhealthy days for the public in the eight months of 2019. <https://khabarban.com/a/27731167> (In Persian)
- Tasnim (2020). Kashan air pollution is in metropolises. <https://khabarban.com/a/28209142>.
- Waste of Iran (2019). Separation of the origin of 10% of the waste produced in Kashan by the citizens of Kashan. . <https://pasmandiran.ir/Content/Item/5980/> (In Persian)
- White, R. & Heckenberg, D. (2014). *Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm*. Taylor & Francis.
- White, R. D. (2016). *Green Criminology*. Ganjifard, H. (trans.), Tehran: Mizan Publication. (In Persian)
- White. R (2008). *Crimes Against Nature Environmental criminology and ecological justice*. Willan Publishing.